

183-modda. Bitimlarning tijorat va moliyaviy shartlarini taqqoslash

Ushbu Kodeks maqsadida taqqoslanadigan bitimlar, agar ular tahlil etiladigan bitimlar bilan bir xil tijoratga oid va (yoki) moliyaviy shartlarda tuziladigan bo'lsa, tahlil etiladigan bitim bilan taqqoslanadigan bitim deb e'tirof etiladi.

Agar taqqoslanadigan bitimlarning tijorat va (yoki) moliyaviy shartlari tahlil etiladigan bitimning shartlaridan farq qilsa, bunday bitimlar, agar tahlil etiladigan va taqqoslanadigan bitimlarning mazkur shartlari o'rtasidagi farqlar ularning natijalariga jiddiy ta'sir ko'rsatmasa, tahlil etiladigan bitim bilan taqqoslanadigan bitimlar deb e'tirof etilishi mumkin. Agar ushbu bitimlarning shartlaridagi farqlarning bu bitimlar shartlariga va (yoki) natijalariga doir tegishli tuzatishlarni soliq solish maqsadida qo'llash yordamida hisobga olinishi mumkin bo'lsa, bunday bitimlar ham tahlil etiladigan bitim bilan taqqoslanadigan bitimlar deb e'tirof etilishi mumkin.

Bitimlarning taqqoslanishini aniqlashda, shuningdek bitimlarning tijoratga oid va (yoki) moliyaviy shartlarini tuzatishlarni amalga oshirish uchun tahlil etiladigan hamda taqqoslanadigan bitimlarning mustaqil shaxslar o'rtasidagi bitimlarning tijoratga oid va (yoki) moliyaviy shartlariga jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan asosiy tavsiflarining tahlili o'tkaziladi. Bunday tahlil ushbu Kodeksning **184-moddasiga** muvofiq o'tkaziladi.

184-modda. Bitimlarning shartlarini taqqoslash tahlili

Bitimlarning tijorat va (yoki) moliyaviy shartlarini taqqoslashni tahlil qilishda bu shartlarning ushbu bitimlarning tijoratga oid va (yoki) moliyaviy shartlariga yoxud ularning

moliyaviy natijalariga jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan asosiy tavsiflari hisobga olinadi. Bunda quyidagilar hisobga olinadi:

- 1) tovarlarning soni, ko'rsatiladigan xizmatlarning hajmi;
- 2) bitim bo'yicha majburiyatlarni bajarish muddatlari;
- 3) tegishli bitimlarda qo'llaniladigan to'lovlarning shartlari;
- 4) bitimda qo'llanilgan chet el valyutasining so'mga yoki boshqa valyutaga nisbatan kursi va uning o'zgarishi;
- 5) bitim taraflari o'rtasidagi huquqlar va majburiyatlarni taqsimlashning boshqa shartlari.

Bitimlarning asosiy tavsiflari jumlasiga quyidagilar ham kiradi:

- 1) bitim predmeti bo'lgan tovarlarning (xizmatlarning) tavsiflari;
- 2) ishbilarmonlik muomalasi an'analariga muvofiq bitim taraflari tomonidan bajariladigan vazifalarning tavsiflari, shu jumladan bitim taraflari foydalanadigan aktivlarning, o'z zimmasiga oladigan tavakkalchiliklarning tavsiflari, shuningdek bitimlar taraflari o'rtasidagi javobgarlikning taqsimlanishi va boshqa shartlar (bundan buyon ushbu bo'limda funksional tahlil deb yuritiladi);
- 3) tovarlar (xizmatlar) narxlariga ta'sir ko'rsatadigan bitim taraflari o'rtasida tuzilgan shartnomalarning (kontraktlarning) shartlari;
- 4) bitim taraflari faoliyatining iqtisodiy shartlari tavsiflari;
- 5) tovarlar (xizmatlar) narxlariga ta'sir ko'rsatadigan bitim taraflarining bozor (tijoratga oid) strategiyalari tavsiflari.

Bitimlarning shartlarini taqqoslashni tahlil qilish chog'ida taqqoslanadigan va tahlil etiladigan bitimlar tuziladigan

bozorlarning tavsiflari hisobga olinishi kerak. Bunda quyidagi omillar e'tiborga olinadi:

- 1) bozorlarning geografik joylashgan yeri va ularning o'lchami;
- 2) bozorlarda raqobatning mavjudligi hamda bozordagi sotuvchilar va xaridorlarning nisbiy raqobatbardoshligi;
- 3) bozorda bir turdagi tovarlarning (xizmatlarning) mavjudligi;
- 4) bozordagi taklif va talab, iste'molchilarning xarid qobiliyati;
- 5) ishlab chiqarish va transport infratuzilmasining rivojlanish darajasi;
- 6) bozorning bitim narxiga ta'sir etuvchi boshqa tavsiflari.

Bitimlarning taraflari tomonidan bajariladigan vazifalarni tahlil qilishda ularning tasarrufidagi moddiy va nomoddiy aktivlar hisobga olinadi.

Bitimlar shartlarining taqqoslanishini tahlil qilishda hisobga olinadigan bitim taraflarining asosiy vazifalari jumlasiga quyidagilar kiradi, xususan:

- 1) tovarlarning dizaynini amalga oshirish va ularni texnologik jihatdan ishlab chiqish;
- 2) tovarlarni ishlab chiqarish;
- 3) tovarlarni yoki ularning tarkibiy qismlarini yig'ish;
- 4) uskunani montaj qilish va (yoki) o'rnatish;
- 5) ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini amalga oshirish;
- 6) tovar-moddiy qimmatliklarni sotib olish;

7) tovarlarning ulgurji yoki chakana savdosini amalga oshirish;

8) ta'mirlash, kafolatli xizmat ko'rsatish bo'yicha vazifalar;

9) yangi bozorlarda tovarlarni (xizmatlarni) o'tkazish, marketing, reklama;

10) tovarlarni saqlash va tashish;

11) sug'urta qilish;

12) moliyalashtirish, moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirish;

13) sifatni nazorat qilish;

14) tezkor va strategik boshqaruv, shu jumladan tovarlarning (xizmatlarning) narx siyosatini, ularni ishlab chiqarish strategiyasini, realizasiya qilish hajmini va assortimentini, ularning iste'mol xususiyatlarini aniqlash.

Bitimlarning shartlarini taqqoslashni tahlil qilishda bitim taraflaridan har biri tomonidan o'z faoliyatini amalga oshirishda zimmasiga olinadigan va bitimning shartlariga ta'sir ko'rsatadigan tavakkalchiliklari hisobga olinishi mumkin. Taraflarning tijorat strategiyalari, shu jumladan chiqariladigan mahsulotni yangilashga va takomillashtirishga, mahsulot sotiladigan yangi bozorlarga chiqishga qaratilgan strategiyalari ham hisobga olinishi mumkin.

Agar bitimlarning shartlarini taqqoslash tahlil qilinayotganda kreditlar yoki zayomlar shartlarini taqqoslash talab etiladigan bo'lsa, bitimlar taraflarining kredit tarixi va to'lov qobiliyati, bunday kreditlar yoki zayomlar berilayotgan muddatlar, ularning valyutasi hamda foiz stavkasi o'lchamiga ta'sir ko'rsatuvchi boshqa shartlar hisobga olinadi.

Ushbu moddada ko'rsatilgan omillar va tavsiflar, ushbu moddada nazarda tutilgan funksional tahlil uchun qaysi hollarda va qaysi darajada zarur bo'lsa, o'sha hollarda va darajada hisobga olinadi.

Ushbu moddaning **birinchi — sakkizinchi qismlariga** muvofiq taqqoslanadigan bitimlar shartlarini tahlil qilish asosida O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi taqqoslanadigan bitimlarning shartlari tahlil etiladigan bitim shartlari bilan taqqoslashning zarur darajasini ta'minlash uchun tuzatishlar kiritishni amalga oshirishga haqli. Bunday tuzatishlar quyidagi prinsiplar asosida amalga oshiriladi:

1) mustaqil shaxslarning nazorat qilinmaydigan bitimlardagi daromadlari ular tomonidan foydalaniladigan aktivlarni va tovarlar (xizmatlar) bozorida yuzaga kelgan iqtisodiy sharoitlarda o'z zimmasiga olinadigan iqtisodiy (tijoratga oid) tavakkalchiliklarni hisobga olgan holda shakllantiriladi hamda shartnoma shartlariga va ishbilarmonlik muomalasi an'analariga muvofiq bitimning har bir tarafi tomonidan bajariladigan vazifalarni aks ettiradi;

2) boshqa teng sharoitlarda bozor (tijorat) strategiyasiga muvofiq bitim taraflari tomonidan qo'shimcha vazifalarni amalga oshirish, daromadlar miqdoriga jiddiy ta'sir ko'rsatuvchi aktivlardan foydalanish, qo'shimcha tijorat (iqtisodiy) tavakkalchiliklarini o'z zimmasiga olish bunday bitim bo'yicha kutiladigan daromadlarning oshishi bilan birga kechadi.

185-modda. Bitimlarning shartlarini taqqoslash tahlilida foydalaniladigan axborot

Transfert narxni belgilashda soliq nazoratini o'tkazishda (shu jumladan tahlil etiladigan bitimning va taqqoslanadigan bitimlarning tijorat va (yoki) moliyaviy shartlarini taqqoslash

chog'ida) O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi quyidagi axborotdan foydalanadi:

1) O'zbekiston Respublikasi birjalarining va chet el birjalarining narxlar hamda kotirovkalar to'g'risidagi ma'lumotlaridan;

2) O'zbekiston Respublikasi Davlat bojxona qo'mitasi tomonidan e'lon qilinadigan yoki so'rovga ko'ra taqdim etiladigan O'zbekiston Respublikasi tashqi savdosining bojxona statistikasidan;

3) O'zbekiston Respublikasining qonun hujjatlariga muvofiq vakolatli davlat boshqaruvi organlarining rasmiy axborot manbalaridagi, chet davlatlarning yoki xalqaro tashkilotlarning rasmiy axborot manbalaridagi yoxud boshqa e'lon qilingan va (yoki) hamma foydalanishi mumkin bo'lgan axborot manbalaridagi hamda axborot tizimlaridagi narxlar (narxlarning o'zgarish chegaralari) va birja kotirovkalari to'g'risidagi ma'lumotlardan;

4) axborot-narx agentliklari ma'lumotlaridan;

5) soliq to'lovchi tomonidan tuzilgan bitimlar to'g'risidagi axborotdan.

Ushbu moddaning **birinchi qismida** ko'rsatilgan axborot mavjud bo'lmagan (yetarli bo'lmagan) taqdirda O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi quyidagi axborotdan foydalanadi:

1) e'lon qilingan va (yoki) hamma foydalanishi mumkin bo'lgan axborotlar manbalaridagi hamda axborot tizimlaridagi narxlar (narxlarning tebranish chegaralari) va kotirovkalar to'g'risidagi ma'lumotlardan;

2) yuridik shaxslarning moliyaviy va statistika hisobotidan olingan ma'lumotlardan, shu jumladan O'zbekiston

Respublikasining yoki chet davlatlarning hamma foydalanishi mumkin bo'lgan axborot manbalarida e'lon qilingan va (yoki) O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslarining va (yoki) chet el yuridik shaxslarining hamma foydalanishi mumkin bo'lgan axborot tizimlaridagi, shuningdek rasmiy saytlaridagi ma'lumotlardan.

Chet el yuridik shaxslarining moliyaviy hisobotidagi ma'lumotlardan foydalanishga O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslarining (O'zbekiston Respublikasi hududidagi faoliyati doimiy muassasaning tashkil etilishiga olib keladigan chet el yuridik shaxslarining) rentabelligi oralig'ini aniqlash uchun faqat taqqoslanadigan bitimlar tuzgan O'zbekiston Respublikasi yuridik shaxslarining moliyaviy hisoboti ma'lumotlari asosida rentabellikning bunday oralig'ini hisoblash imkoni bo'lmagan taqdirda yo'l qo'yiladi;

3) baholash ob'yektining baholash faoliyati to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga yoki chet davlatlar qonun hujjatlariga muvofiq aniqlangan bozor qiymati to'g'risidagi ma'lumotlardan;

4) ushbu Kodeksning **23-bobiga** muvofiq foydalaniladigan boshqa axborotdan.

Bitimlarning shartlarini taqqoslashni tahlil qilishda soliq sirini tashkil etuvchi axborotdan, shuningdek foydalanish huquqi qonun hujjatlariga muvofiq cheklangan boshqa axborotdan foydalanishga yo'l qo'yilmaydi. Bunday cheklov O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi transfert narxni belgilashda soliq nazoratini o'tkazayotgan soliq to'lovchi to'g'risidagi ma'lumotlarga nisbatan tatbiq etilmaydi.

Bitimlarning shartlarini taqqoslashni tahlil qilishda faqat hamma foydalanishi mumkin bo'lgan axborot manbalaridan,

shuningdek soliq to'lovchi to'g'risidagi ma'lumotlardan foydalaniladi.

Bitim shartlarining taqqoslanishini tahlil qilishda, ushbu Kodeksning **193-moddasiga** muvofiq hujjatlarni tayyorlash va taqdim etishda soliq to'lovchi o'z faoliyati to'g'risidagi axborotdan tashqari hamma foydalanishi mumkin bo'lgan har qanday axborot manbalaridan, shuningdek o'zi bilan o'zaro bog'liq bo'lgan, xuddi shunday faoliyatni amalga oshirayotgan shaxslarning faoliyati to'g'risidagi axborotdan foydalanishga haqli.

Agar soliq to'lovchiga nisbatan transfert narx belgilashda soliq nazorati o'tkazilayotganda O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi ushbu soliq to'lovchi tomonidan mustaqil shaxslar bilan tuzilgan taqqoslanadigan bitimlar to'g'risidagi axborotga ega bo'lsa, bunday bitimlarni tahlil etiladigan bitim bilan taqqoslashda O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi bozor narxlarining oralig'ini aniqlash uchun ushbu axborotdan foydalanishga haqli.